

Vesna Miović-Perić

Zavod za povijesne znanosti HAZU, Dubrovnik

ULCINJANI I DUBROVAČKA REPUBLIKA U PRVOJ POLOVICI XVIII. STOLJEĆA

Tijekom prve polovice XVIII. stoljeća Ulcinjani u Dubrovniku popravljaju svoje brodove, traže liječnika, zahtijevaju pomoć dubrovačke vlade kod prodaje kršćanskih robova, kao i kod oslobađanja zatočenih Ulcinjana. S druge strane, ulcinjski gusari, od koji su neki ranije dolazili u Dubrovnik kao trgovci, otimaju dubrovačke podanike i pljačkaju njihovu imovinu. Četrdesetih godina, pored Porte, pritisak na ulcinjske gusare vrši i skadarski paša pa napadi na dubrovačke podanike jenjavaju.

Srpnja godine 1571. osmanlijska flota pod vodstvom Ferhad-paše osvojila je Ulcinj, a poslije bitke kod Lepanta, u listopadu 1571, Uludž-Ali, istaknuti osmanlijski borac, namjesnik Tripolija i potkralj Alžira, ušao je u opustjeli grad i ondje naselio 400 alžirskih gusara. Ulcinj, koji je za vladavine Mlečana 1406–1571. služio kao utočište pred opasnošću od gusara, postao je sada jako gusarsko uporište. Od samog početka vlast Osmanlija u Ulcinju nije se naročito osjećala. Od plijena ulcinjskih gusara koristi su imali i skadarski paše (Ulcinj je bio u sklopu skadarskog namjesništva), i ulcinjski kapetani, dizdari (kastelani), kadije i age, a na njihovoj strani bile su i lokalne vlasti u drugim albanskim lukama. Odmah nakon aktiviranja ulcinjskih gusara posebno ugrožena bila je mletačka pomorska trgovina. Pošteđeni nisu bili ni Dubrovčani, a ruku ulcinjskih gusara osjetili su prvi put petnaestak godina nakon osmanlijskog osvajanja Ulcinja.¹

Od početka XVII stoljeća Ulcinjani su povremeno, a od 30-ih godina sve sustavnije plijenili dubrovačke brodove u albanskim vodama, najčešće pod izgovorom da žele spriječiti nelegalan izvoz žitarica iz Carstva. Porta je branila izvoz žitarica, no Dubrovčani su sa sultanovom dozvolom odlazili u Albaniju po žito. Tijekom kandijskog rata (1645–1669). Ulcinjani, sada usko povezani s Novljanima, preuzimaju vodstvo među muslimanskim gusarima koji se u Jadranu javljaju rjeđe zbog prisutnosti jakih mletačkih ratnih snaga. Od polovine XVII stoljeća Ulcinjani su usko surađivali i s gusarima iz Santa Maure (Levkas). Poslije kandijskog rata u Jadranu se obnavljaju i akcije sjevernoafričkih gusara. Što se tiče dubrovačkog područja u ovom vremenskom razdoblju, Ulcinjani i gusari Santa Maure posebno su ugrožavali Lastovo i Sušac. Rt Molunat bio je njihovo stjecište, a istovremeno je služio i Dubrovčanima za kontroliranje izlaska gusarskih brodova iz Herceg-Novog. Polovicom XVII stoljeća Ulcinj postaje značajno mjesto otkupa roblja umjesto Herceg-Novog gdje su se robovi na otkup dovodili u XVI stoljeću. Godine 1667, nakon velikog zemljotresa, dubrovačko područje bilo je posebna meta Ulci-

¹ M. Hadžibrahimović, Prilozi za istoriju ulcinjskog gusarstva (II dio), Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XXXIII–XXXIV, Kotor, 1985–1986, str. 100, 101. B. Hrabak, Novljani i ulcinjski gusari (1571–1687.), Boka 13–14, Herceg-Novi, 1982, str. 73–77. D. Franetović, Historija pomorstva i ribarstva Crne Gore, Istoriski institut NR Crne Gore, Titograd, 1960, str. 252.

njanima i Novljanima. Novljani su kopnom upadali u Konavle, što im neće biti posljednji put, a Ulcinjani su harali morem. Tijekom XVII stoljeća Mlečani su se borili protiv Ulcinjana naoružanim galijama i diplomatskim akcijama na Porti. Na njihove zahtjeve sultan je 1652, 1674. i 1676. naređivao spaljivanja ulcinjskih fusta, što ulcinjske gusare nije obeshrabilo.²

Završetkom morejskog rata (1684–1699.), Venecija je pristupila obnavljanju pomorske trgovine na Istoku. Imenovan je mletački konzul u Draču, jednoj od najvažnijih albanskih luka, a u XVIII stoljeću ovdje su djelovali i francuski, engleski, austrijski, nizozemski i dubrovački konzul. Konkurencija je bila jaka. Mletački konzul žalio se da će Francuzi, čija se roba sve više uvozila, uništiti trgovinu Boke-lja, te da su strani brodovi općenito sve prisutniji u albanskim vodama. Kao konkurenti javljaju se i Ulcinjani koji se tijekom ovog stoljeća sve više orijentiraju na trgovinu. Prema riječima Mlečana, Ulcinjani su sada imali 300 brodova i namjeravali su u svoje ruke preuzeti sav izvoz iz albanskih luka. Boka, koja je ranije imala 200 brodova, sad ih je navodno imala tek dvadesetak, prema riječima mletačkog konzula, upravo zbog Ulcinjana. Sudeći po vijestima koje su stizale od dubrovačkog vicekonzula u Draču, Pasarevića, ulcinjski pomorci dolazili su do posla na prilično neuobičajeni način. Godine 1708. neki Ulcinjani udružili su se s tri, četiri trgovca – radi se najvjerojatnije o Grcima – i kupili nekoliko brodova. Namjeravali su se baviti prijevozom robe ne plaćajući nikakve namete ni konzulima ni lokalnim vlastima. Da bi se zaštitio, mletački konzul naplaćivao je 2% od vrijednosti robe koja je išla za Dalmaciju, Herceg-Novi i Veneciju bez obzira na zastavu prijevoznika. Slično je učinio i francuski konzul za robu koja je išla za Anconu. Da bi izbjegli plaćanje, navedeni trgovci namjerili su svoju robu prebacivati u Dubrovnik, a iz Dubrovnika dalje. Pasarević je tražio od Senata odgovarajuće korake da bi se ova-kvi postupci onemogućili. U suprotnom, Ulcinjani će preuzeti sav posao, a dubrovačke brodove Republika može povući i pustiti ih da istrunu u dubrovačkim lukama. Dubrovački pomorci nisu u dračkoj luci imali nikakve šanse. Primjerice, parun Miho s Pelješca već je mjesec dana bio besposlen u Draču, dok su drački magazini bili zatrpani balama lana. Jedan Ulcinjanin upravo je bio otplovio s teretom lana i čekalo se na njegov povratak da preuzme novi teret. Sljedeće, 1709. godine, Pasarević je javljao da svi trgovci koji stignu u Drač svoju robu daju na ulcinjske brodove. Ni ove godine dubrovački pomorci nisu mogli doći do posla. Bez mita nije se moglo računati na pomoć skadarskog paše i dačkih vlasti. Ulcinjani su pomorskoj trgovini drugih zemalja nanosili štetu kao nepošteni konkurenti, a i dalje su je ugrožavali i kao gusari. Mlečani su i godine 1710, 1712. i 1713. tražili od sultana spaljivanje gusarskih brodova. Zahtjev je svaki put bio odbijen. Godine 1712. Mlečani su polagali nade u ferman koji, za razliku od prethodnih, nije nalagao istragu o pojedinom, konkretnom slučaju, već je tražio od Ulcinjana da prekinu s gusarenjem. Budući da skadarski paša i kapidžibaša (poslanik s Porte koji je donosio ferman i bio zadužen za provođenje istrage), koji je iz Istanbula došao u Ulcinj, nisu ništa učinili, ferman je iste godine izdat još jednom, ali bez rezultata i ovoga puta. U to doba, kad su Crnogorci s ruskim potpukovnikom Miloradovićem pružali otpor Osmanlijama, Ulcinjani su bili potrebni kao pogranične snage. Zato je sasvim logično bilo odugovlačenje vlasti kod kažnjavanja ulcinjskih gusara i odbijanje mletačkih zahtjeva za spaljivanjem gusarskih brodova. Svo to vrijeme Ulcinjani su se žalili da Mlečani ometaju razvoj ulcinjske pomorske trgovine pod izgovorom da progone ulcinjske gusare u čemu je moralo biti makar zrnce istine. S druge strane.

² B. Hrabak, *Novljani* (1), str. 78–101. B. Hrabak, *Severnoafrički gusari na Jadranu od početka XVI do početka XVIII stolecja*, *Istorijski časopis*, Istorijski institut, XXIV, Beograd, 1977, str. 136, 137.

Mlečni su imali sasvim opravdanih razloga za progonjenje gusara, a poznato je i to da je bilo teško razlikovati ulcinjske brodove koji su na moru zbog gusarenja od onih drugih. Mnogi Ulcinjani bavili su se i trgovinom i gusarenjem. U svakom slučaju, žalbe Ulcinjana na Mlečane i Bokelje bile su jedan od formalnih razloga za početak rata (1714–1718.) što ga je Porta objavila Veneciji.³

Nakon završetka tog rata, posljednjeg između Osmanlija i Mlečana, Porta je više nego ikada prije bila spremna izaći u susret Veneciji po pitanju ulcinjskih i ostalih gusara. U doba minulih ratova, kad je Venecija na Istoku gubila posjed za posjedom u korist Osmanlija, Ulcinjani su između ostalog bili veoma korisni i zbog toga što su svojim prisustvom prisiljavali Mlečane da dio svoje flote drže u Jadranu. Međutim, u doba mira, koji je Osmanlijama u Sredozemlju sada itekako bio potreban, ulcinjski gusari bili su sve više na smetnju. Već u mirovnim pregovorima u Sremskim Karlovcima 1699. Porta se slagala s pravom Venecije da kao »gospodarica Jadrana« progoni gusare. Za mirovnih pregovora u Požarevcu 1718. Mlečani su tražili da se njihovo područje produži do Valone i proširi do Skadarskog jezera, čime bi unutar njihovih granica bio obuhvaćen i Ulcinj, pa bi se tako stalo gusarima na kraj. Porta nije pristala na ovakve zahtjeve, a nisu se složili ni mletački saveznici Austrijanci. Ipak, po pitanju gusara učinjen je korak naprijed. Članom 13. ugovora između Austrije i Osmanlijskog Carstva zabranjeno je gusarenje Alžircima, Tunežanima, Tripolitancima i Ulcinjanima, a zabranjena im je i izgradnja novih gusarskih brodova. Članom 15. ugovora između Venecije i Carstva ulcinjskim gusarima zabranjeno je isplivljavanje, trebalo im je oduzeti gusarske brodove i spriječiti ih u izgradnji novih. Porta je izašla u susret Mlečanima i time što je 1719. izdat ferman kojim je Ulcinjanima zabranjen dolazak u Veneciju i Istru. Na taj način Mlečani su pomogli Bokeljima, pa se njihovo pomorstvo iza rata počelo naglo oporavljati. Da izbjegnu sukobe Dubrovčani su donijeli odluku kojom je dubrovačkim pomorcima zabranjen prijevoz Ulcinjana u Veneciju.⁴

Kao što je već rečeno, nakon spomenutog rata Osmanlije su više nego ikad bili voljni stati na kraj ulcinjskim i drugim muslimanskim gusarima. Međutim, istovremeno su skadarski paše počeli djelovati samostalnije nego ikada ranije štiteći ulcinjske gusare od kojih su imali koristi i ne provodeći mjere protiv njih koje je nalagala Porta. Kad bi sultan i uspio postaviti pašu koji će slijediti njegove naredbe, u namjesništvu bi izbijali neredi i pobune. Samo u jednom desetljeću, od 1720. do 1730. godine, sultan je mijenjao i postavljao skadarske paše sedam puta, od čega je tri puta postavljao i smjenjivao Arslan-pašu Bušatliju, naročito sklonog gusarima. Mehmed, Ahmed, Bajram i Kurd Mehmed-paša također nisu bili djelotvorni. Zahvaljujući ovakvoj situaciji Ulcinjani nisu odustajali od gusarenja, niti od nalaženja najma za svoj brodove nasilnim putem. Zato je često spominjanim fermanom iz 1722. sultan još jednom, ovoga put energičnije, pokušao stati na kraj gusarenju i onim pomorcima koji su ucjenom tjerali trgovce da robu prevoze njihovim brodovima. Kao direktno zainteresirani, kopiju ovoga fermana dobili su i Dubrovčani. Ferman je bio naslovljen na novopostavljenog pašu Mehmeda od kojeg je sultan tražio poduzimanje mjera protiv Ulcinjana Kara Mustafe⁵, Omer-reisa Spitala i Ali-

³ V. Vinaver, Pomorstvo Ulcinja u XVIII veku, Istorijski zapisi, Istorijski institut i Istorijsko društvo NR Crne Gore, knj. XX, Titograd, 1963, str. 51–55. S. Mijušković, Turske mjere protiv ulcinjskih gusara, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XII, Kotor, 1964, str. 73–76. Miscellanea, HAD, XVIII stoljeće, F IX, br. 4, 5.

⁴ V. Vinaver, Pomorstvo Ulcinja (3), str. 55, 56. S. Mijušković, Turske mjere (3), str. 71. M. Hadžibrahimović, Prilozi (1), str. 103, 104. D. Franetović, Historija (1), str. 254–256.

⁵ U kolovožu 1722. godine u Dubrovnik je stigao poslanik skadarskog paše u potrazi za ulcinjskim gusarom Kara-Mustafom čija se tartana nalazila u gruškoj luci na popravku. Tartanu je trebalo odvesti

hodže Karija, koji su u Draču, uz blagoslov mjesnog dizdara, prisiljavali trgovce da robu krcaju na njihove tartane, inače će ih pobiti. Nadalje, sultan je tražio od Mehmed-paše da jednom zauvijek zavede reda u Ulcinju, što njegov prethodnik Arslan nije htio učiniti. Trebalo je spaliti sve ulcinjske brodove sagrađene nakon 1718. godine, istragom utvrditi Ulcinjane koji se bave gusarenjem i prognati ih na Cipar, gdje će biti zatočeni onoliko dugo koliko to sultan bude želio. Pred ovom opasnošću određeni broj gusara pobjegao je u Berberiju, mahom u Tripoli, gdje su nastavili gusariti s tamošnjim gusarima.⁶ I slijedećih godina Porta je pokušavala stati na kraj gusarenju. Godine 1724. Pasarević je iz Drača javljao o glasinama koje su stizale iz Istanbula, a ticale su se ulcinjskih gusara. Navodno sultan je imao namjeru poslati u Ulcinj kapidžibašu koji će spaliti sve brodove, o čemu su pričali i Ulcinjani. Također, pričalo se da će sultan narediti da se čitav grad iseli i u njega dovedu novi stanovnici, ili da će protjerati one čiji očevi i djedovi nisu rodом iz Ulcinja i okolice. Iako su ovo bile samo glasine, one ipak govore o klimi koja nije bila naklonjena ulcinjskim gusarima. U međuvremenu, konzuli u Draču spremali su se poslati svojeg predstavnika u Istanbul koji će se potužiti da skadarski paša ništa ne poduzima protiv gusara. Naime, nedavno je Liho-reis, nećak zloglasnog Ali-hodže, ugrabio 6, 7 ljudi i prodao ih u Ulcinju. Budući da se nije znalo kojoj naciji nesretnici pripadaju, svi konzuli u Draču bili su uložili zahtjev paši da se spomenuti oslobode. I godine 1726. pokušalo se postupiti oštro prema gusarima. Nekima od njih spaljene su kuće, a drugi su odvedeni na galije. Iste godine smaknut je Arslan-paša Bušatlija zbog suradnje s gusarima. Unatoč navedenim mjerama, gusari su i dalje harali. Godine 1736, na zahtjev mletačkog baila, sultan je opet pokušao postupiti oštro zabranivši da se gusarima pruža utočište u bilo kojoj od albanskih luka. U drugom fermanu, izdatom iste godine, sultan je zaprijetio ulcinjskim vlastima da će ostati bez plaća ukoliko ne budu efikasnije. Također, Ulcinjane je trebalo prisiliti da jamče jedan za drugoga da ubuduće neće gusariti. Izgleda da su se Ulcinjani nakon navedenih fermana primirili, jer je 1737. izdat ferman preventivnog karaktera u kojem nema spomena o novim gusarskim nedjelima. Godine 1738. na mjesto skadarskog paše stupio je Odaveri Mahmudbegović koji se oštro sukobio s Ulcinjanima. Odaverdi je uskoro smijenjen, a novi paša ubijen je 1739. godine. Prema fermanu iz 1740, kapidžibaša je trebao opet prisiliti Ulcinjane da garantiraju jedan za drugoga kako neće gusariti. Tek nakon što je ferman iste godine ponovljen, ulcinjski kadija sastavio je dokument sa 85 imena vlasnika brodova međusobnih jamaca, a uz ime svakog navedeno je i ime posebnog jamca. Svega tri mjeseca kasnije prvi s popisa zarobio je u Draču nekoliko mletačkih podanika i oslobodio ih tek kad mu je mletački konzul platio. U fermanu iz 1741. sultan

u Ulcinj i spaliti i tako spriječiti njenog vlasnika da se i dalje bavi gusarenjem. Kad se pašin čovjek osobno uvjerio da tartana nije spremna za plovidbu, dogovorio je s Ulcinjanima koji su se na njoj nalazili da će čim budu mogli otploviti za Albaniju. Znajući da ovakav dogovor spomenuti Ulcinjani neće poštivati, Dubrovčani su od skadarskog paše zatražili da u Dubrovnik uputi ljude koji će tartanu sprovesti u Ulcinj. Pritom su ukazivali na činjenicu da, zbog odmazde koja bi uslijedila, ne mogu i ne smiju poduzimati ništa po tom pitanju. Tartana je cijeli sljedeći mjesec bila u Gružu, a paša, radi se najvjerojatnije o Arslanu, nije poslao ljude niti je dao odgovora. U međuvremenu, tartana je otplovila u nepoznatom pravcu. Kad su iste godine primili kopiju spomenutog fermana i pismo velikog vezira, Dubrovčani su učinili sve da sa sebe skinu odgovornost što je Kara-Mustafa uspio pobjeći, navodeći pisma skadarskom paši na koje se ovaj glušilo.

⁶ A. Strgačić, Upadi osmanlijskih gusara u predjele zadarskih otoka, *Zadarska revija*, god. III, br. 1, Zadar, 1954, str. 51. V. Vinaver, Dubrovnik i Turska u XVIII veku, Istoriski institut, SAN, Beograd, 1960, str. 31. M. Hadžibrahimović, Prilozi za istoriju ulcinjskog gusarstva (I dio), *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XXXI-XXXII*, Kotor, 1983-1984, str. 60. V. Vinaver, *Pomorstvo Ulcinja* (3), str. 56, D. Franetović, *Historija* (1), str. 255, *Privilegi*, XX, sv. 2, f. 882-887.

se obraća skadarskom paši i navodi da do sada nijedna njegova naredba nije izvršena, pa zato donosi nove mjere: Skadarski paša će preseliti svoje sjedište u Ulcinj dok se ne zavede red i ulcinjskim pomorcima osobno će izdavati dozvole za plovidbu. Ako Mlečani u svojim vodama zateknu Ulcinjanina bez ove isprave trebaju ga uhititi i predati paši. U listopadu 1741. godine za skadarskog pašu postavljen je Jusuf, brat bivšeg paše koji se žestoko borio protiv Ulcinjana. Jusuf je imao namjeru nastaviti bratovim stopama i slušati naredbe sultana. Zbog veće efikasnosti sastajao se i s mletačkim poslanikom u Istanbulu. Do svoje pogibije 1749. godine Jusuf je u suradnji s Mlečanima prilično uspješno vodio borbu protiv ulcinjskih gusara. Nakon njegove smrti gusari su opet došli na svoje, skadarske paše često su se izmjenjivali, a u provinciji su izbijali neredi i pobune. Godine 1762. na položaj skadarskog paše stupio je Mehmed Bušatlija koji se, podržavan od domaćeg stanovništva, suprotstavljao centralizmu Istanbula. Ovaj paša borio se veoma uspješno protiv ulcinjskih gusara, pomažući Ulcinju da ojača trgovačku mornaricu. Mehmed Bušatlija umro je 1775. godine. Naslijedio ga je Mahmud Bušatlija (vladao od 1779–1796.) koji je nastavio s politikom svog prethodnika.⁷

*

U Dubrovnik su pristizali trgovci iz svih albanskih luka. Iz Albanije u Dubrovnik uvozili su se veoma važni artikli kao što su žito i drvo za brodogradnju, te duhan. Da bi trgovina tekla neometano, kao i zbog sigurnosti svojih brodova i trgovaca kojima je prijetila stalna opasnost od ulcinjskih i ostalih gusara, i ne samo u albanskim vodama, Dubrovčani su nastojali održavati dobre odnose kako sa skadarskim pašama, tako i s ulcinjskim vlastima. S druge strane, Ulcinjani su umnogome bili upućeni na Dubrovčane. Tome u prilog govori i činjenica da su Ulcinjani, koji su u Dubrovnik dolazili iz bilo kojeg razloga, a takvih je, kao što će se vidjeti, bilo mnogo, gotovo redovito sa sobom donosili pisma preporuke ulcinjskih dizdara i aga. U tim pismima ulcinjske vlasti jamčile su za poštenje dotičnog i tvrdile za njega da se nikada nije bavio gusarenjem. Unatoč tome, Dubrovčani nisu bili ništa manje izloženi napadima ulcinjskih gusara. Vlada, u skladu s interesima Republike, nije posezala za rigoroznijim mjerama kao što je potpun prekid trgovine s Ulcinjem, iako se u određenim trenucima o takvim potezima vijećalo. Isto tako, prepiska vlade s ulcinjskim kapetanima, dizdarima i agama bila je prilično živa i njezin kontinuitet nije se prekidao ni onda kad se to moglo očekivati. U pravilu, pisma iz Dubrovnika upućivala su se u Ulcinj preko dubrovačkog vicekonzula u Draču. Često napominjući kako Ulcinjane u svojim lukama uvijek ljubazno primaju, Dubrovčani su redovito izvještavali ulcinjske vlasti o nedjelima ulcinjskih gusara tražeći da se dotični privedu pravdi, a oštećenima nadoknadi šteta. Ulcinjani su nerijetko odvrćali kako je okrivljeni gusar na sudu pod zakletvom izjavio da nema nikakve veze s nedjelom za koje je okrivljen. I u situacijama kad su bili prisiljeni obratiti se za pomoć Porti, Dubrovčani su se biranim riječima istovremeno obraćali i Ulcinjanima dajući tako na znanje da im ni u ovakvim slučajevima ne oduzimaju pravo »najpozvanijih« po pitanju ulcinjskih gusara. Zamršeno klupko u kojem su bili čvrsto povezani interesi i utjecaji skadarskog paše i ulcinjskih vlasti s ulcinjskim pomorcima koji su se bavili i gusarenjem i trgovinom, odnosno prijevozništvom, s ozloglašanim gusarima i sasvim miroljubivim ulcinjskim pomorcima i trgovcima, bilo je nemoguće rasplesti. Rezultat toga je da su se na dubrovačkom tlu ili u

⁷ V. Vinaver, Pomorstvo Ulcinja (3), str. 56–58. S. Mijušković, Turske mjere (3), str. 79–90. Letere di Levante, sv. 71, f. 104–105, 106–107. Miscellanea, XVIII, F IX, br. 21.

vodama pojavljivali Ulcinjani za koje se nije uvijek pouzdano moglo reći kojoj od gore navedenih kategorija pripadaju.

Tijekom prve polovine XVIII stoljeća, prema pismima iz Ulcinja serije Acta Turcarum (HAD), u Dubrovniku su svoje brodove popravljali slijedeći Ulcinjani: godine 1723. Mehmed-reis, godine 1727. Jusuf-reis, a Sulejman-reis je izvršio kontrolu broda prije odlaska po poslu za skadarskog pašu, godine 1737. Redžep-reis Hoka, 1739. Ibrahim-reis, Mustafa-reis i Jusuf-aga, godine 1740. Hasan-reis, 1744. Mehmed-reis, 1746. Mehmed-reis Komanli, a Redžep Birić je gradió brod, godine 1748. Husejn-reis je gradió brod, a Huzir-reis popravljao. Prema nedatiranim dokumentima, svoje su brodove u Dubrovniku popravljali i Palik-aga i Ibrahim kapetan, a Hasan-reisu Šabiju, koji je u Dubrovnik stigao s robom iz Trsta, trebalo je pregledati brod i omogućiti mu prodaju maslinovog ulja. Jednom prilikom u Dubrovniku se bojavao i dotjerivao brod skadarskog paše. Svi navedeni Ulcinjani stigli su u Dubrovnik s pismima preporuke ulcinjskih dizdara i aga. Godine 1745. ulcinjski dizdar poslao je i pismo preporuke za sve ulcinjske trgovce i one koji grade brodove, da ih u Gružu i gradskoj skeli nitko ne bi ometao.⁸

Gonjeni nevremenom, ulcinjski reisi zaklanjali su se po potrebi u dubrovačkim vodama što je dovodilo i do neželjenih situacija: Godine 1718. u dubrovačkoj luci zaklon je potražio Jaho-reis s trabakulom nakrcanom robom u Anconi. Dubrovčani su spasili brod koji se potopio i dali ga na popravak, a Jahu su ustupili jednu scam-paviu da se može vratiti u Ulcinj. Jedan član posade ostao je u Dubrovniku zbog bolesti. Uskoro su se Dubrovčani morali suočiti s optužbom da su opljačkali robu s Jahovog broda. Iste godine pred nevremenom se u Cavtatu sklonio Rustem-reis i uspio čamcem na obalu dovući svoju robu. Godine 1744. Sejfullah-reis našao je zaklon u Slanom, gdje je i pohranio robu sa svojeg broda, a do iste, prema vlastitim riječima, više nikada nije uspio doći.

Na dubrovačkom tlu zaklon su tražili i oni Ulcinjani koji su bježali pred rukom pravde. Godine 1737. ulcinjski dizdar u više je navrata tražio od Dubrovčana da mu izruče Omer-reisa Lunju koji je ubio bivšeg dizdara, pa je za njim raspisana tjeratica. Kapetani s nekih kršćanskih i turskih brodova navodno su Lunju viđali u Dubrovniku već duže vremena. Dubrovčani su energično opovrgavali optužbe, a činjenica je da je Omer-reis Lunja ušao u lazarete u srpnju 1736. Godine 1750, manje uspješno, zaklon je tražio Buran-reis koji se nije mogao vratiti u Ulcinj zbog dugova, Dubrovčani su o tome obavijestili ulcinjske vlasti.⁹

Tijekom prve polovine XVIII stoljeća, pored trgovaca iz albanskih luka, ulcinjski pomorci dovodili su u Dubrovnik i trgovce iz Dalmacije, Trsta, Rijeke, Ancone, Venecije.¹⁰ U navedenom razdoblju u dubrovačke lazarete pristizali su Ulcinjani s duhanom i drugom robom: godine 1722. Ulcinjanin Jaho donio je 3 vreće duhana i 22 ogrtača, a Mehmed-reis 4 vreće duhana. Godine 1726. Ramo Demir stigao je s 20 vreća duhana, godine 1736. Usta Idra s jednom vrećom duhana, godine 1738. Šinel Kulči sa 6 bala duhana, a 1748. Ahmed-reis s 3 vreće duhana. Iste godine Redžep-reis Karadiš prodavao je u Dubrovniku bakar. Prema turskim izvorima, godine 1708. Dubrovčanin Lukša iznajmio je svoju kuću u Gružu Ulcinjaninu Aliju Beriši, koji je u grušku luku stigao s brodom natovarenim žitom. Beriša je žito pohranio u spomenutoj kući i vratio se u Ulcinj. Najmodavac je više puta pozivao

⁸ Copia Lettere Diverse Turcarum, XXVII, sv. 3, f. 10, 81 v. Acta Turcarum, B 59, br. 15, 17, 19, 26, 38, 49, 50, 67, 79; B 61, br. 3, 34, 49, 55, 62, 78, 91, 97, 126, 128, 140, 154, 163, 165.

⁹ Copia Lettere Diverse Turcarum, sv. 2, f. 95; sv. 3, f. 142. Acta Turcarum, B 33, br. 9; B 59, br. 11, 71, 78, 82; B 61, br. 11, 70, 124, 153.

¹⁰ Sanitas-Contumaciae, 55.1, sv. 1, f. 19v, 157, 179; sv. 2, f. 81, 140, 185, 194v; sv. 4, f. 21.

Berišu da se vrati i isprazni kuću, pa se na koncu morao obratiti na Portu. Tek godine 1713. izdat je ferman po kojem će Beriša vratiti ključ vlasniku i platiti zaostali najam. Nadalje, također prema turskim izvorima, godine 1720. dva dubrovačka podanika prevozila su u Dubrovnik robu Osman-reisa Spitala u vrijednosti od jednog tovara akči. Kako se jedan putem razbolio, a drugi umro, Dubrovčani su, s opravdanom sumnjom da se radi o zarazi, naredili da se brod zapali. Po svemu sudeći Osman-reis nije tražio odštetu: Godine 1727. Dubrovčani su izišli u susret Adam-reisu i Omer-reisu, koji su sa svojom robom stigli u Dubrovnik, a namjeravali su dalje za Napulj. Godine 1728. ulcinjski dizdar tražio je od Dubrovčana da Ibrahim-reisa i Resul-reisa, »mirne ljude koji nikome zla ne učiniše«, puste u gradsku luku s brodom natovarenim žitom, jer prošli put nisu mogli ući. Godine 1737. problema je bilo s Hasan-reisom Spadom koji je po procjenama Dubrovčana bio »ko mallo sabudalio«. Ovaj Ulcinjanin je stigao u dubrovačku luku s tartanom natovarenom žitom. Nakon toga je raspustio posadu i nije se obazirao na pozive da žito može prodavati u Gružu, Cavtatu, odnosno u lukama gdje se žito inače prodaje. Nakon što je Spada duže vremena jednostavno plutao u gradskoj luci, Dubrovčani su zatražili od Ulcinjana da netko dođe i odvede ga. Godine 1744. dva ulcinjska reisa nisu uspjeli u Dubrovniku prodati natrule datule, pa su otišli ostavivši ih na putu. Poučeni iskustvom, Dubrovčani su od emina tražili da datule pokupi, pohrani, zavede u defter i o tome su obavijestili Ulcinjane. Četrdesetih godina Mustafa-reis prodao je žitelju Dubrovnika, Židovu Samuilo, 62 oke duhana. Budući da je Samuilo ostao dužan, ulcinjski dizdar zahtijevao je da se dug namiri. Godine 1748. Husejn-reis je svoju tartanu natovarenu žitom prepustio nekom Ivanu iz Rijeke, jer su se on i njegova posada razboljeli. Budući da je Ivan s brodom pobjegao, Ulcinjani su tražili od dubrovačkih vlasti da ga uhvate i Husejn-reisu vrate opljačkano. Dubrovčani su posredovali u još jednom slučaju kad Ulcinjani nisu mogli doći do svoje robe. Kad je u Trstu umro jedan ulcinjski trgovac, komandant Trsta nije htio robu preminulog predati njegovu sinu. Nakon toga je dogovoreno da će roba biti upućena u Dubrovnik, gdje će je preuzeti oponumčenik iz Ulcinja.¹¹

Nadaleko poznati dubrovački liječnici liječili su i oboljele Ulcinjane. Godine 1723. u Dubrovnik su s pismima preporuke stigli oboljeli Mehmed-reis i Muharrer-aga. Godine 1730. u Dubrovniku se liječio Abdul-aga, a četrdesetih godina i rođakinja Ismail-age, ulcinjskog muselima.¹²

Prema jednom dokumentu Ulcinjani su u Dubrovniku nabavljali i pse za lov.¹³

Dubrovčani su posredovali kod otkupa kršćanskih robova, mahom porijeklom iz talijanskih gradova, a zatočenih u Ulcinju, što je po logici stvari bila učestalija pojava tijekom rata 1714–1718. i nešto kasnije. Otkup robova vršio se posredstvom dubrovačkog poslanika koji je odlazio u Ulcinj, ili su robove u Dubrovnik dovodili sami Ulcinjani. Ulcinjani su sami odlazili i u pojedine talijanske gradove nudeći robove na otkup, što je dovodilo do neželjenih situacija, nakon čega su opet tražili pomoć Dubrovčana. Naime, u par navrata robovi dovedeni na otkup naprosto su im oteti bez ikakva plaćanja. Tako se zbilo u Molfetti i Brindisiju gdje su robove preoteli neki oficiri, a nakon 6, 7 mjeseci čekanja na novac, Ulcinjani su se obratili Dubrovčanima tražeći pomoć. Godine 1721. negdje u Apuliji su oteta 63 roba dove-

¹¹ Sanitas-Contumaciae, sv. 1, f. 61v, 77, 169v; sv. 2, f. 190; sv. 3, f. 22v; sv. 4, f. 74v. Privilegi XX sv. 2, f. 877–880. Copia Lettere Diverse Turcarum, sv. 2, f. 91v, 92, 93, 94, 228, 228v, sv. 3, f. 73. Acta Turcarum, B 59, br. 16, 35, 59.; B 61, br. 21, 45, 57, 77, 103.

¹² Acta Turcarum, B 59, br. 61, 70; B 61, br. 50, 51, 61, 66, 159.

¹³ Acta Turcarum, B 61, br. 56.

dena na otkup. Ubrzo nakon toga u Dubrovnik je stiglo nekoliko Ulcinjana, opunomoćenika vlasnika robova, koji su očekivali da će primiti novac za koji su se trebali izboriti Dubrovčani. Iste godine Dubrovčani su posredovali kod otkupa robova odvedenih u Papinsku državu. Tom prilikom javljali su da su cijene robova u navedenoj državi niže od očekivanih, a vlasnici robova su odvrtili da će pristati i na niže cijene.¹⁴

Godine 1715. i 1716. ulcinjske vlasti obraćale su se Dubrovčanima pozivajući ih na otkup kršćanskih robova u Ulcinju ili na razmjenu istih s muslimanskim robovima. Čovjeku koji je iz Dubrovnika trebao stići u Ulcinj i otkupiti robove zajamčena je potpuna sigurnost, kao što je zajamčeno i to da vlasnici robova neće stvarati komplikacije prilikom otkupa. Godine 1717. Jakov Skapić otkupljivao je robove u Ulcinju, a između njih i popa iz mletačke Smokvice. Budući da je Skapić ostao dužan, ulcinjske vlasti obratile su se dubrovačkima tražeći da se dug odmah namiri. Godine 1718. Skapić je opet išao u Ulcinj da bi otkupio 10 žitelja Umane i jednog žitelja Ancone za ukupno 490 cekina, a prema ugovoru o njihovom otkupu koji je sklopio kardinal Bussi u Anconi. Godine 1714. 8 Ankonjana palo je u ruke ulcinjskih gusara. Otkupljivala ih je Papinska država, posrednici su bili braća Coen, žitelji Dubrovnika, a robove je u Dubrovnik doveo Skadranin Jusuf Mezi. Nakon što su robovi otkupljeni za 640 cekina, kako je bilo unaprijed ugovoreno, Mezi je tvrdio da mu treba isplatiti još 400. Posrednici braća Coen uputili su ga da račune raščisti s Papinskom državom kamo je i otišao, ali nije uspio u svojim namjerama. Mezi je uskoro opet bio u Dubrovniku s pismom skadarskog paše u kojem se od dubrovačke vlade traži da posreduje kod raščišćavanja računa u Rimu. Nakon ponovnog povratka iz Rima, nezadovoljan postignutim, Mezi je u noći 20. 6. 1714. kod lazareta zajedno sa svojim jatcima oteo dubrovačkog vlastelina Marina Zamanju. Dirnuti u samu svoju srž, Dubrovčani su odlučili veoma oštro reagirati. Iste noći pozvan je Jakov Skapić kojemu je naloženo da krene u potjeru, pokuša osloboditi Zamanju, pobije Mezija i jatake i potopi ih zajedno s barkom. Kako ovaj plan nije uspio dubrovačka vlada je, ne žaleći novca, tražila pomoć od bosanskog i skadarskog paše da se Meziju skine glava. U međuvremenu, Mezi je stigao do sultana i uspio se izboriti za ferman u kojem se od bosanskog paše traži da preispita spor. Dubrovčani su mogli ovaj slučaj smatrati okončanim tek godine 1718, kad je izdat ferman po kojemu Mezi nema prava na nikakva daljnja potraživanja.¹⁵

Poput mnogih drugih koji su se u Dubrovniku sklanjali pred raznoraznim pravdama i nepravdama, ovdje su utočište tražili i robovi izbjegli iz Ulcinja. Godine 1717. Hasan-aga, komandant Ulcinja, tražio je od Dubrovčana da mu izruče ili plate 6 robova koji su mu pobjegli odvučavši sa sobom i njegovog slugu. Drugom prilikom, ulcinjski dizdar i age tražili su od Dubrovčana da izruče roba Nikolu, stolara, koji je pobjegao dok su ga vodili Kapudan-paši. U pismu se napominje da je veliki grijeh zadržavati one koji su pobjegli preko »pobjedonosne granice«.¹⁶

Pored posredovanja kod oslobađanja robova koje su zarobili Ulcinjani, Dubrovčani su posredovali i kod oslobađanja Ulcinjana zarobljenih i odvedenih u talijanske gradove. Tako su se godine 1732. Dubrovčani zalagali za spas Sulejmanreisa u Monopoliju, a 1738. za više Ulcinjana zarobljenih u Barletti.¹⁷

¹⁴ Acta Turcarum, B 59, br. 6, 25, 62, 80.

¹⁵ Acta Turcarum, B 59, br. 27, 29, 72, 84; B 61, br. 145. Privilegi, XX, sv. 2, f. 864–867, 869–871. Let. Levante, sv. 69, f. 116, 116v, 178v, 179, 187–188; sv. 70, f. 108–110v.

¹⁶ Acta Turcarum, B 59, br. 78, 83; B 61, br. 72, 104, 113.

¹⁷ Copia Lettere Diverse Turcarum, sv. 2, f. 30; 111.

Druga dimenzija doticaja s Ulcinjanima odnosi se na ulcinjske gusare. Napadi ulcinjskih gusara u razdoblju koje obrađuje ovaj rad bili su učestaliji otprilike od 1709. godine i dalje tijekom rata 1714–1718. Nakon prividnog jenjavanja, vrhunac ugroženosti dosegnut je u razdoblju 1725–1731. kroz prijetnju od ozloglašanih gusara Ali-hodže i Bega Bobote.

Dakle, nakon prvih, relativno mirnih godina XVIII stoljeća počinju se bilježiti češći napadi ulcinjskih gusara, kao i njihova sve učestalija suradnja s tripolitskim i ostalim berberskim gusarima. Godine 1709. ulcinjski gusar Skura boravio je neko vrijeme u dubrovačkim vodama, napao je i ubio dva ribara koji su ribarili nedaleko Grada, a u blizini Cavtata napao je tri ribara. Iste godine dubrovački vicekonzul u Draču javljao je da Ulcinjani prave dvije nove fuste i da u Ulcinj, ne dotičući se obale, stižu tri tripolitske fuste koje će zajedno s Ulcinjanima pljačkati po Dubrovniku i Dalmaciji. Godine 1711. jedan tripolitski šambek harao je zajedno s ulcinjskom tartanom, a još je deset ulcinjskih fusta izašlo u gusarenje. Iste godine u srpnju, reisi Mehmed i Sefer napali su na Mljetu neke pastire koje su opljačkali. Potom su Ulcinjani sa dviju ulcinjskih fusta koje su se vraćale iz Apulije, za jednodnevnog boravka na Lastovu, uspjeli opljačkati 100 brava. Ovoga puta Dubrovčani se nisu služili posredništvom svojeg vicekonzula u Draču, već je pismo ulcinjskim vlastima odnio poslanik Jakov Skapić. Pravi cilj njegova poslanstva bio je sasvim drugi, a pljačke na Lastovu i Mljetu poslužile su samo kao izgovor za njegov dolazak u Ulcinj. Radilo se o tome da je jedna ulcinjska fusta pokušala napasti grip Peraštana usidren u Moluntu. Posada s gripa pobjegla je na kopno i poslala po pomoć iz Herceg-Novog i Tople odakle je uskoro stiglo 200 ljudi. Ubijeno je nekoliko Turaka, a u Boki se pronio glas kako Ulcinjani pričaju da su to učinili stanovnici Vitaljine, pa se spremaju na odmazdu. Skapić je u Ulcinju trebao ispitati istinitost ovih glasina.

Godine 1712, prema izvještaju Pasarevića, na moru se nalazilo desetak ulcinjskih gusarskih fusti. U svibnju navedene godine Husejn-reis nalazio se sa zarobljenom španjolskom trabakulom pred ulazom u grušku luku gdje mu je uspjelo preoteti mletačke galije. Jedan od Ulcinjana koji su pobjegli s preotete trabakule ušao je u sam Grad s oružjem. Budući da je odmah uhićen, ulcinjske vlasti tražile su od dubrovačkih da ga oslobode, inače će se žaliti Porti. Početkom godine 1713. Husejn-reis Paštrović, reis sin Bajrama Kurtaza, Hasan Dalić, Idra-reis, Mehmed-reis, Hasan Tufa i još neki gusari napali su kod otoka Stari Ulcinj feluku s dubrovačkim i francuskim trgovcima. Ovi trgovci ukrcali su robu na dubrovačkoj skeli i plovili su za Drač. Gusari su ubili tri mornara, opljačkali robu, a brod potopili. Dubrovčani su se obratili i Porti i skadarskom paši i ulcinjskim vlastima. U kolovozu 1713. izdat je ferman naslovljen na skadarskog pašu i ulcinjske i barske kadije da izvrše istragu i kazne počinitelje. Skadarski paša Arslan javio je dubrovačkoj vladi da su kuće okrivljenih zapaljene, a za njima se još uvijek traga. Godine 1715. u travnju reis Tora napao je u albanskim vodama nekoliko dubrovačkih brodova koji su s dozvolom sultana išli u nabavku žita. Gusari su ranili nekoliko mornara, opljačkali su svu robu i odveli je na brod sa sobom. Nešto kasnije, reis Omer Dungalos napao je u mljetskoj luci jednu dubrovačku feluku. Uskoro, jedna ulcinjska tartana bila je u blizini Mljeta. Iskrcaši se na otok, posada je napala čobane, opljačkala ih i otela im 15 ovaca. Iza toga, Ulcinjani s jedne gaete zaklali su na Mljetu dva vola i napali jedno od sela. Godine 1717. reisi Bekrin i Sefer bili su s dvije fuste kod Lastova. Zarobili su 7 Lastovljana, oteli više baraka, a između ostalog potpuno su opljačkali i mjesnu crkvu odnijevši čak i rešetku s jednog prozora. Uz posredstvo skadarskog paše Pasarević je navedenu sedmoricu otetih uspio otkupiti za 38,35

cekina. U srpnju 1717. Ulcinjani s jedne fuste oteli su s Lastova Petra Šuljažića Fabra pod izgovorom da nije dubrovački podanik. U kolovozu navedene godine reisi Ali i Skala oteli su s Palagruže još deset Lastovljana. U listopadu su Dubrovčani javljali Pasareviću da su Ulcinjani napali senjski fregatun kod Ancone i između ostalih zarobili i Pelješčanina Savina Kopšića, koji se sad nalazi u vlasništvu izvjesnog Seleri-age. Do konca 1717. Pasarević je uspio osloboditi sve dubrovačke podanike osim Petra Šuljažića i Savina Kopšića. Početkom 1718. Dubrovčani su javljali novom vicekonzulu u Draču, Ivu Gozze, da je Ali-reis, čija se tartana kretala od Mljeta do Stonskog kanala, napao jedan francuski trgovački brod koji je plovio za Veneciju s teretom žita i voska. Dubrovačke podanike trebalo je upozoriti da ne kupuju robu ukradenu s tog broda, kao ni bilo koju drugu ukradenu robu. One koji prekrše ovu odredbu dubrovački potkonzul imao je pravo kazniti prema vlastitom nahođenju. U lipnju 1718. godine dvije ulcinjske fuste i jedna scampavia pljačkale su i napadale u dubrovačkim vodama sve na što bi naišle. Ulcinjani sa scampavie oteli su Lastovljanina Stjepana Burluka Marinovog pod izgovorom da je Korčulanin. Isti su napali i barku jednog Pelješčanina. U travnju 1719. znalo se da je Stjepan Burluk kod kapetana Murteze u Valoni. Za njegovo oslobođenje Murteza je tražio 150 cekina. Ova suma bila je mnogo veća od one plaćene 1717. godine za 7 dubrovačkih podanika, pa su se Dubrovčani pozivali na privilegije po kojima se njihovi podanici ne smiju odvoditi u ropstva, shodno tome, za oslobađanje onih koji su ipak zarobljeni ne treba ništa plaćati. U kolovozu 1723. Dubrovčani su se žalili ulcinjskom dizdaru da ulcinjski gusari pljačkaju sve na što naidu. Reis Baraška napao je jednu dubrovačku barku, opljačkao je i odveo u ropstvo dva dubrovačka podanika. Pasareviću, iznova postavljenom za vicekonzula u Draču, dubrovačka vlada nalagala je da objavi kako će biti prisiljena obustaviti svu trgovinu s Ulcinjem ako se ovako nastavi.¹⁸

Slijedećih desetak godina dubrovački podanici bili su posebno ugroženi od ulcinjskih gusara, i to zahvaljujući ozloglašenima Begu Boboti i Ali-hodži. Ali-hodža bio je jedan od onih gusara koji su, nakon izdavanja fermama godine 1722, bili prisiljeni pobjeći iz Ulcinja. Od tada je plovio pod zastavom tripolitanских gusara, a u Tripoliju se nastanio i oženio. Prije nego što je počeo harati po dubrovačkim vodama i tlu, Ali-hodža je u albanskim vodama između ostalog napao i jedan engleski brod pobivši posadu, te jedan francuski brod opljačkavši s njega 1600 cekina. Jataci su mu bili brat Husejn i sin Mehmed. Nazivajući ovog gusara »izvorom svega zla«, sam sultan bespomoćno je zaključivao da mu se nikad nije moglo stati na kraj. Dubrovački vicekonzul Pasarević uputio je u ožujku 1724. prve vijesti o ovom gusaru. Tada se Ali-hodža s većim brojem ulcinjskih gusara ukrao na jednu tripolitan-sku tartanelu u S. Giovanni di Medua. U kolovozu iste godine dubrovačka vlada tražila je od Pasarevića da provjeri vijesti po kojima Ali-hodža hara po Jadranu s dvije tripolitanske fuste. Budući da je Ali-hodža kao trgovac dobro upoznao dubrovačko tlo, Dubrovčani su strepili, a slijedećih godina Pasareviću će izvještavanje o kretanju ovog i ostalih gusara biti glavni zadatak.¹⁹

Nepunu godinu dana kasnije, Ali-hodža je po prvi puta napao dubrovačke podanike. U blizini Mljeta njegovi gusari su zaplijenili dva čamca, ugrabili monaha

¹⁸ Acta Turcarum, B 31, br. 4.; B 33, br. 4, 6, 7, 130; B 59, br. 23, 24, 52; B 61, br. 65, 75, 81, 105, 107, 143, 144. Privilegi, XX, sv. 2, f. 873–877. Miscellanea, XVIII, F IX, br. 7, 8, 12, 13. Let. Levante, sv. 68, f. 69–70v, 156, 164–167, 237; sv. 69, f. 47v, 178v, 179; sv. 70, f. 80v, 81, 85–86, 88–90v, 98v–99v, 116, 116v, 172v, 173; sv. 71 f. 122v.

¹⁹ Let. Levante, sv. 71, f. 149, 171v. Privilegi, XX, sv. 2, f. 836–840. Miscellanea, XVIII, F IX, br. 21. V. Vinaver, Dubrovnik i Turska (6), str. 31.

Simplica rodom iz Babinog Polja i jednog momara, te pet mornara rodom iz Omble koji su bili u drugom čamcu. Iskrcaвши se potom na otok, gusari su poharali Maranoviće pljačkajući sve do čega su došli, uništili su crkvu i odveli jedanaest žitelja tog sela. Dubrovačka vlada odmah je reagirala i Pasareviću uputila popis otetih, pisma za skadarskog pašu i ulcinjskog dizdara i age. Dubrovčani su obavijestili i Kirika, svojeg konzula u Istanbulu, da ih ugrožava gusar čija je glava u Osmanlijskom Carstvu ucijenjena. Iako prognan iz Albanije, Ali-hodža se prije dolaska na Mljet snabdjeo potrepštinama u Valoni, a nakon počinjenog nedjela vratio se u Ulcinj. Potom se nakratko sklonio u obližnjem Val di Noce. Prije nego što će otploviti za Tripoli uspio je u Boki oteći jedan brod. Dubrovčani su bili uvjereni da Ali-hodža negdje u Albaniji ima spremište gdje odlaže opljačkanu robu, te da tom istom robom po Albaniji bez bojazni trguje. Pouzdano se znalo da su mu pomažići brat i roditelji koji su živjeli u Ulcinju. Dubrovačka vlada stalno je upozoravala na činjenicu da su ulcinjski gusari u Dubrovnik dolazili kao trgovci i upoznavali teren na koji će se kasnije vratiti kao pljačkaši. Obzirom na veze Ulcinjana i Berbera, Republika se osjećala dodatno ugroženom. Pričalo se također da Ali-hodža vrbuje Albance da se svrstaju u redove tripolitanskih gusara nudeći im 100 pjastru nagrade i uobičajeni dio plijena. Dubrovačka vlada izvijestila je o svemu tome velikog vezira i njegovog čehaju (zamjenika). Tražila je da se počinitelji kazne, a skadarskom paši izda ferman koji će nalogati da se Ali-hodžina fusta spali i da se istragom dozna gdje se nalaze oteći dubrovački podanici.²⁰

Mjesec dana kasnije, u srpnju 1725, ulcinjski gusari oteli su kod Šipana feluku dubrovačkog podanika koja se vraćala iz lova na koralje. Feluka sagrađena u Napulju bila je veoma vrijedna. Ubivši dvoje ljudi i ranivši jednog, gusari su se prebacili na brod. Ranjenog i ubijene bacili su u more. Ostali su se uspjeli spasiti. Kako je gusarska gaeta bila daleko lošije kvalitete, gusari su je potopili prebacivši svoje stvari na dubrovačku feluku. Vrijednost koralja koji su se na njoj nalazili Dubrovčani su cijenili na 500 cekina. Mornari koji su se spasili bijegom kasnije su svjedočili da su počinitelje prepoznali kao ulcinjske trgovce koje su ranije vidali u Gružu i Omblu. Radilo se o Begu Boboti Seferovom, koji je bio vođa akcije, te o Mustafireisu Skali, Hadži Toški, Bagu Kurdu Ahmedovom, Zenu Geru, Sejdiju Sukobiriju, Omeru Skuri, Šabanu Trinki. Nakon ovog novog prepada Dubrovčani su u Ulcinj odmah uputili Iva Stelu, zapovjednika lazareta, da uložiti tužbu tamošnjim vlastima. Prema uputstvima vlade, Stela je trebao ostati u Ulcinju sve dok se feluka ne pronađe, a počinitelji pohvataju. Da se pravda dosljedno izvrši u Ulcinj je trebao stići i skadarski paša. Poslanstvo Stele bilo je potpuno neuspješno. Feluka nije pronađena, kao što se nisu pronašli ni otimači, a skadarski paša nije se pojavio. Ulcinjani u nakon nekog vremena Stelu uputili kući tvrdeći da su im bez skadarskog paše ruke vezane. Dubrovčani su bili prisiljeni obratiti se Porti.²¹

Pišući Kiriku u Istanbul, dubrovačka vlada se žalila na neuspjeh Stelinog poslanstva. Stela je, kako su se Dubrovčani nadali, trebao stići u Ulcinj prije gusara i uhvatiti ih s plijenom u rukama. Međutim, Ulcinjani su to i predvidjeli. Bego je tako stigao u Ulcinj prije Stele, zadržao se veoma kratko i potom otplovio za rt Rodoni i dalje. Ulcinjski dizdar i age obećali su da će napisati kolektivnu predstavku Porti u korist Dubrovčana, a ukoliko se skadarski paša ne pojavi, napisat će predstavku i protiv njega. Postupak skadarskog paše nije začudio nikoga, jer je javna tajna bila da surađuje s gusarima i redovito dobiva uobičajeni dio plijena (u doba Evlije Čelebije taj uobičajeni dio iznosio je 10%). Ulcinjani su znali da je u akciji

²⁰ Let. Levante, sv. 71, f. 166–173.

²¹ Let. Levante, sv. 71, f. 175–180v. Acta Turcarum, B 59, br. 31; B 61, br. 149.

uz Bega bilo još trinaest gusara, međutim spomenuli su samo gore navedena imena, dok su ostale iz njima poznatih razloga zaštitili. Dubrovčani su zahtijevali da im se oteta feluka vrati i da im se za opljačkane koralje isplati 500 cekina. Što se Ali-hodžinih nedjela tiče, tražili su da se njegov sin i brat uhvate i ne puštaju sve dok se oteti dubrovački podanici ne vrate svojim kućama. Dubrovačka vlada podsjećala je sultana na njegovu naredbu o spaljivanju gusarskih brodova koju nitko nije izvršavao, a ta naredba trebala je, osim dubrovačkih, štititi i interese svih zemalja čiji su brodovi plovili Sredozemljem. Zahvaljujući zalaganju Kirika na Porti, sultan je koncem 1725. godine izdao dva fermama naslovljena na novoimenovanog skadarskog pašu Arslana. Sultan je bio izrazito nezadovoljan djelovanjem njegova prethodnika Bajrama. Prvi ferman odnosio se na Bega Bobotu, a drugi na Ali-hodžu. Prema tim fermanima, brata i sina Ali-hodže trebalo je zatvoriti dok se ne oslobode oteti dubrovački podanici, trebalo je pronaći dubrovačku feluku koju je oteo Bego i nadoknaditi štetu nanесenu otimačinom. Da bi spriječio ostale u gusarenju, sultan je tražio da ulcinjski kadija sastavi sudski dokument u kojem će Ulcinjani vlasnici brodova prisegnuti i biti jamci jedan za drugog da se neće baviti gusarenjem. Sultan je veoma oštrim tonom upozorio Arslan-pašu da se kod potpisivanja mirovnog ugovora s Mlečanima 1718. obavezao da će se ulcinjskim gusarima oduzeti brodovi i po potrebi spaliti, kao što će se spaliti i svaki novosagrađeni brod. Arslan-paša bio je ovlašten i obavezan vrlo rigorozno provoditi mjere protiv ulcinjskih gusara. Međutim, Arslan-paša nije bio ništa bolji od svojih prethodnika.²²

Početak prosinca 1725. godine kapidžibaša Hasan-beg uputio se u Ulcinj, gdje se trebao sastati sa skadarskim pašom i uručiti mu spomenute fermene. Sam Arslan obavijestio je ulcinjske vlasti o dolasku kapidžibaše, tražeći od njih da se ne protive paljenju Begovog broda i konfiskaciji njegove imovine. Treba napomenuti da su Dubrovčani gaetu, koju je Bego potopio kod Šipana, ranije izvadili i uputili u Ulcinj. Zajedno s kapidžibašom iz Istanbula je krenuo i dubrovački dragoman Andrija Magrini. Njegov zadatak bio je nadgledati pretraživanje kuća okrivljenih gusara u nadi da će se pronaći nešto od plijena i spomenutima ući u trag. Kapidžibaša će od ulcinjskog kadije zatražiti da sastavi spomenuti dokument s popisom Ulcinjana brodovlasnika i njihovih jamaca. Ovaj dokument uputit će se sultanu, a kopija Dubrovčanima. Također, na zahtjev samih Dubrovčana, Magrini je trebao tražiti od kadije da sastavi i popis svih trgovačkih brodova isključivo provjereno čestitih Ulcinjana koji će također jamčiti jedan za drugoga. Kao što se i moglo očekivati, nitko od okrivljenih gusara nije pronađen, kao što nije pronađen ni plijen. Feluku su našli potpuno ogoljenu. Budući da navedeni gusari, osim kuća koje su ulcinjske vlasti dale spaliti, uglavnom nisu imali posjeda prodajom kojih bi se nadoknadilo izgubljeno, skadarski paša predložio je sultanu da ulufadžije (turski najamnici koji su čuvali grad) plate štetu. Zadržimo se još trenutak na posjedima okrivljenih gusara. Bego Bobota jedini je među njima imao pored kuće i nešto stabala maslina koja su se mogla prodati. Međutim, ovdje je solidarost među Ulcinjanima djelovala tako da nitko od njih nije htio za Begove masline dati novac koji će otići Dubrovačkoj Republici. Ulcinjski dizdar i age obavijestili su dubrovačku vladu da osim spaljivanja kuća okrivljenih ništa drugo nisu uspjeli postići. Posebnom notom vlada je obaviještena da su ulcinjske vlasti dale spaliti i Begovu gaetu koje se on sam kod Šipana odrekao, a u Ulcinj su je, kao što je već rečeno, uputili sami Dubrovčani.²³

²² Privilegi, XX, sv. 2, f. 836–840, 903–909. Let. Levante, sv. 71, f. 182–184v.

²³ Let. Levante, sv. 71, f. 188v–199. Acta Turcarum, B 59, br. 20, 22, 23.

Ulcinjski kadija nije sastavio dokument koji je trebao sadržavati popis ulcinjskih trgovačkih brodova. Dubrovčani su dobili kopiju dokumenta kojeg je zatražio sultan. Svi navedeni u ovom dokumentu jamče jedan za drugog da se odriču gusarenja, a uz gotovo svako navedeno ime nalazi se i ime posebnog jamca. U pomenutom dokumentu prepoznaje se poneko prezime gusara (Lunja, Baraška, Dangelos) koji su nanosili nevolje Dubrovčanima.²⁴

Prema riječima Dubrovčana, Bego Bobota je i slijedeće, 1726. godine harao po Jadranu, a Ali-hodža oko otoka Scia i Zakynthosa. U svibnju navedene godine neimenovani ulcinjski gusari opljačkali su crkvu u Liscu. Dragoman Magrini izvijestio je o tome bosanskog pašu. U kolovozu iste godine ulcinjski gusari oteli su četiri stanovnika Lastova, Paskoja Stjepanovog Šutića zvanog Brezubac, Vicka Matovog Pasquali, Luku Matovog Šarića i Kuzmu Lukše Glumca. Dragoman Magrini krenuo je ovoga puta novom skadarskom paši pod izgovorom da će mu čestitati. Njegov pravi zadatak bio je ispitati nalaze li se navedena četvorica u Albaniji, koliko se berberskih fusta nalazi u albanskim vodama i što su opljačkale, te kakav će stav novi paša zauzeti prema Ulcinjanima. Naime, pričalo se da je energičan i da će zaista spaliti sve gusarske brodove koji budu išli u pljačku. Međutim, novi paša od kojeg se očekivalo da će »promijeniti lice Albanije« ubrzo je ubijen.

²⁴ Acta Turcarum, B 61, br. 102 je dokument koji sadrži popis Ulcinjana koji su jamci za vlasnike ulcinjskih brodova, a sastavio ga je kadija Beid Mehmed efendi koncem 1725. i početkom 1726. godine. Dokument glasi:

Prema slavnom fermanu upućenom skadarskom paši kojeg je donio mubašir (poslanik) kapidžibaša Hasan-beg, ovdje su upisani jamci za gospodare brodova, reise i ostale čiji se brodovi nalaze u Ulcinju i ne predstavljaju prijetnju ni za koga: Za Husejn-reisa Hafizovog jamči Omer Lunja, za Husejn-reisa sina Mehmeda Baladaje jamči njegov brat Hasan, za Ibrahim-reisa sina Mehmeda kapetana jamči Redžep Lunka, Ali-reis sluga Baladaje jamči za svoj vlastiti brod, za Sulejman-reisa Bulu jamči njegov nećak Husejn Hodža, za Ahmed-reisa Sela jamči njegov brat Husejn Ispidal, za Sulejman-reisa sina Husejna Resula jamči njegov nećak Menan sin Ejuba, Bego-reis sin Čata jamči za svoj vlastiti brod, za Redžep-reisa sina Lunke jamči Sulejman Bekri, Ali-reis Kolmese jamči za svoj vlastiti brod, za Ahmed-reisa sina Murata Kasasa jamči njegov nećak Murat, Zejnil sin Mehmeda Muze jamči za svoj vlastiti brod, Resul sin Sulejmana Čata jamči za svoj vlastiti brod, Mehmed reis iz Akče Hisara jamči za svoj vlastiti brod, Hasan-reis Hund jamči za svoj vlastiti brod, za Tafa sina Izaka kapetana jamči Sulejman sin Redžepa Hasa, za Hasan-reisa Gjoru jamči njegov brat Sefer Gjora, za Ibrahim-reisa Dangelosa jamči Hasan Dangelos, za Mehmed-reisa Kildži jamči Redžep Kildži, za Čoban-reisa Arapa jamči Sulejman Harvat, za Hasan-reisa Matli jamči brat Mustafa Matli, za Ali-reisa Abdulčoraša jamči Mustafa-reis Kafo, za Hasan-reisa Išbatu jamči Omner Lunja, Ali-reis Dede jamči za svoj brod, za Sulejman-reisa Ramazana jamči Ali Dede, za Halil-reisa Derviša jamči njegov brat Salih, za Sulejman-reisa sina Mehmeda Bali jamči nećak Husejn Hodža, Osman-reis Ahmed Mojok jamči za svoj brod, za Halil-reisa Topala jamči Ali Serverdi Osman Čehaja, Hasan-reis Jusui jamči za svoj brod, Mustafa-reis Esnak jamči za svoju barku, za Hizir-reisa Bošnjana jamči Ali Husejn Bošjan, za Sulejman-reisa Ali Babu jamči njegov brat Husejn, za Resul-reisa Bantu jamči Ibrahim Buljukbaši, za Alija Paloku jamči Usta Ale, Adam-reis Kamiš jamči za svoju barku, za Sinan-reisa Mihui jamči Ahmed Čika, za Mehmeda Sinana Iškenu jamči Ali Astar, Hasan-reis Derviš jamči za svoju barku, Husejn-reis Hala jamči za svoju barku, Mehmed-reis Čafo jamči za svoju barku, za Ibrahim-reisa Nakola jamči Mustafa Nakol, za Mustafu-reisa Berginju jamči brat Hasan Berginju, za Osman-reisa Malasi jamči brat Mehmed, za Sulejman-reisa brat Osman Esmak, za Kara Mustafu-reisa brat Ali, Jaho-reis Pervane jamči za svoju barku, Ali-reis Salce jamči za svoju barku, Sefer-reis Dračli jamči za svoju barku, dalje sami za svoje barke jamče: Jusuf-reis Pelava, Kuburgi-reis, Mustafa-reis Labud, Husejn-reis Ali Nikā, Hasan-reis Konka, Hasan-reis Urum, Sulejman-reis Doro, Hasan Buljukbaši, Ali-reis Mustafa Čor, Kara Mehmed-reis, Resul-reis Baraška, Osman-reis Šamata, Husejn Sulejman Pelenk, Mehmed-reis Poška, Sulejman-reis Čorol, Husejn-reis sin Islama Novali. Jamci su dalje: za Jusuf-reisa sina Uste Osmana jamči brat Hadži, za Sulejman-reis Ferhada jamči brat Osman, za Abdin-reisa Pelenka jamči otac Timur Buljukbaši, za Resul-reisa Čeri jamči brat Husejn, za Resul-reisa Kogju jamči brat Husejn, za Mehmed-reisa Ali Gjora jamči brat, za Mustafu-reisa sina Mehmeda Arapa jamči brat Abdurahman Arap, za Bita-reisa Bitraneli jamče Usta Tafa i Fazli sin Mustafe.

Pred licem Arslan-paše skadarskog i po kreposti spomenutog mubašira i po kreposti suda, gore navedeni su izjavili i potvrdili da ako se s bilo kojeg od njihovih brodova počini nedjelo, obavezuju se u državnu blagajnu uplatiti 60.000 akči. Ako netko od navedenih pobjegne platit će njegov jamac.

Nakon toga u provinciji je došlo do još većih nereda. Dubrovčani su nastojali što prije prikupiti informacije o slijedećem paši. Potkonzulu u Draču i dalje je prva dužnost bila izvještavanje o kretanju Ali-hodže i Bega Bobote. Dubrovčani su opravdano strahovali da će, u anarhiji koja je nastala stalnom izmjenom paša, gusari koji su trebali biti kažnjeni sada pljačkati još većom žestinom.²⁵

Godine 1727. zabilježen je slučaj usamljen među sačuvanim pismima ulcinjskih dizdara i aga. U svibnju navedene godine Ulcinjanin Jusuf-reis vraćao se s Korčule gdje je prodavao žito. Usput je napao i opljačkao jedan dubrovački brod. Prije nego što su se Dubrovčani stigli požaliti, Ulcinjani su ih obavijestili da su dotičnog gusara uhitili, a robu vraćaju. Dubrovačka Republika borila se protiv ulcinjskih gusara kroz prepisku s ulcinjskim vlastima i sa skadarskim pašom te, prema potrebi, i diplomatskim akcijama, na Porti. Takav način borbe teško je mogao uroditi plodom u Carstvu u kojem su svi, od lokalnih vlasti do paša, vodili brigu o svojim interesima. Dubrovački podanici, pogotovo otočani, bili su nezaštićeni, te stoga prisiljeni sami organizirati obranu, što će najbolje ilustrirati slučaj koji se zbio na Mljetu. U svibnju 1726. godine u Polače na Mljetu stigla je ulcinjska tartana izazvavši među žiteljima pravu paniku. Dok su Mlječani koji su se našli u blizini bježali glavom bez obzira, Ulcinjani su za njima vikali da su trgovci kukuruzom, žitom i duhanom i da je jedino što žele hrana i piće, što namjeravaju i platiti. Pokravši alat mjesnog stolara i zidara, što ga je ovaj ostavio bježeći, Ulcinjani su se vratili na brod. Uskoro se desetak naoružanih Mlječana skupilo na obali. Nakon teških riječi došlo je i do pucnjave koju su započeli domaći. Ulcinjani su nato otplovili. Na upite senatora F. Sorga, koji je provodio istragu o ovom slučaju, Mlječani su odgovarali da moraju hodati pod oružjem i organizirati straže, jer ih Ulcinjani stalno napadaju. Tvrđili su da se Ulcinjani nikada nisu iskricali na otok a da nisu otimali, krali, ubijali. Svi oni izdavali su se za trgovce. Otimali su stoku pastirima, pljačkali po kućama, maltretirali mještane. Nedavno su oteli jednog mještanina i vratili ga tek kad im je isplaćeno 150 dukata. Svi svjedoci jednoglasno su tvrdili da je situacija nepodnošljiva i tražili su pomoć Republike. Svjedočeći potanko o nedjelima Ulcinjana, navodili su kao izuzetak koji potvrđuje pravilo određenog Haja koji je bio miroljubiv i bezopasan, a čak je i nudio pomoć kod rješavanja problema s njegovim sugrađanima.²⁶

Tijekom slijedećih par godina Dubrovčani su i dalje brižljivo pratili kretanje Ali-hodže. I godine 1727. taj je gusar harao oko Zakynthosa. Prema pismima dubrovačke vlade Ulcinjanima, u kolovozu 1728. ulcinjski reis Jer, koji se sa svojom tartanom vraćao iz Dalmacije, pljačkao je po Koločepu i u Slanom. U svibnju 1730. posada jedne ulcinjske tartane napala je i opljačkala jedan dubrovački brod kod Šipana.²⁷

Dubrovački podanici, koje je 1726. oteo Ali-hodža, još uvijek su se nalazili u zarobljeništvu u Tripoliju, unatoč svim pokušajima dubrovačke vlade da ih oslobodi. Tripolitanci su odbijali vratiti ih tvrdeći da se radi o mletačkim podanicima, a obzirom na mir između Osmanlija i Venecije, sklopljen 1718, nisu imali, prava zadržavati ni mletačke podanike. Godine 1729. apostolski prefekt u Tripoliju javio se dubrovačkoj vladi nudeći da će Frana Orebića, otetog s Pelješca, a zatočenog u Tripoliju, osloboditi za 108 cekina. Napomenimo da Frana Orebića nije oteo Ali-hodža. Nešto kasnije u Dubrovniku su se našli fra Antonio Sanchez i fra Lorenzo

²⁵ Let. Levante, sv. 72, f. 5, 5v, 18v-21, 24, 24v.

²⁶ Acta Turcarum, B 61, br. 71. Prep 18, 200.3398, br. 27.

²⁷ Let. Levante, sv. 72, f. 27, 27v, 120v, 121. Copia Lettere Diverse Turcarum, sv. 2, f. 12.

Garcia, koji su se obavezali da će u roku od četiri mjeseca osloboditi 22 dubrovačka podanika, od kojih je većina bila u Tripoliju, gdje ih je otpremio Ali-hodža. Blagajnici blagajne Santa Maria Maggiore isplatit će im 25 cekina po osobi, s tim da će unaprijed dobiti 200 cekina. Međutim, zarobljeni dubrovački podanici ipak će na koncu biti oslobođeni posredstvom Porte. Među njima jedini se monah Frano Simlico, sin Đuke Ivanovog iz Babinog Polja, uspio osloboditi početkom 1732, par godina prije ostalih. Tripolitanski paša oslobodio ga je za 530 talira.²⁸

U rujnu 1731. godine Ali-hodža je opet bio u Jadranu. Svega dva mjeseca kasnije dubrovački podanici opet su mu se našli na meti. U blizini Vratnika Ali-hodža je oteo par čamaca i zarobio 16 dubrovačkih podanika. Nakon toga je sa stotinjak svojih gusara, uglavnom Ulcinjana, stigao na Pelješac i iskrcao se u selu Obučje. Selo je poharao i opljačkao i uspio zarobiti tri mještana čije su kuće, na njihovu nesreću, bile najbliže obali. Ostali su se spasili bijegom na obližnje brdo. Ukupan broj dubrovačkih podanika koje je oteo Ali-hodža i odveo u Tripoli dosegao je sada broju 42.²⁹ Dubrovačka vlada opet se obratila dragomanu Magriniju da na Porti podastre memorijal tražeći energične mjere poput onih poduzetih sa gusarom Begom s kojim Republika više nije imala problema. Tada su u Ulcinju spaljene kuće okrivljenih, a štetu su nadoknadili ulcinjski age. Osim toga, Dubrovčani su tražili da za svaki budući prijestup berberskih odgovornost snose ulcinjski gusari. Tražili su i pomoć Porte da se oteći podanici vrate kućama te da se nadoknadi šteta, a počinitelji kazne. Tripolitanski poslanik na Porti tvrdio je da u Tripoliju nema robova koji su rodom iz Dubrovačke Republike i tražio je dokaze za Magrinijeve tvrdnje. Vlada je nato Magriniju uputila tri pisma ulcinjskih aga u kojima govore o Ali-hodži, potvrdu o oslobođenju monaha koju je izdao tripolitanski paša Ahmed Karamanli, te izvještaje ljubinjskog naiba (zamjenik suca) i emina s dubrovačke skele. U tim izvještajima, u kojima su svoje izjave dala tri muslimana očevica, zaključeno je da će trgovci iz straha od gusara početi izbjegavati dubrovačku skelu,

²⁸ Acta Turcarum, D 1, br. 2. Diversa de Foris, sv. 150, f. 115v–117. Miscellanea, XVIII, F IX, br. 11.

²⁹ Popis oteatih dubrovačkih podanika:

Mljet: Petar Petrov Bašica, Toma Nikole Kušelja, Andrija Nikole Đamara, Anica Mata Božanja, Dobrula Vicka Đamara, Nika Vicka Kušelj, Vica Vicka Božanja, Miho Vicka Božanja, Vica Matova (svi iz Maranovića).

Ombla: Petar Marka Labaš, Marko Nikole Labaš, Ivan Nikole Ivanovog.

Lastovo: Vito Markov, Kuzma Lukin, Vicko Marka Antičević, Marin Ivanov Kaluderović, Tomo Antunov Tolmisi, Antun (...).

Župa: Matko Ilije Bučak, Božo Bošković Đivan Vlahu Lise

Konavle: Ivan Trtoman, Matija Petra Škifa

Brsečine: Ivan Franičev

Dubrovnik: Antun Lupi

Gruž: Nikola Toma Grego

Dubravica: Ivan Pavlov

Mrčevo: Stjepan Ivanov

Pelješac: Božo Vukov, Ivan Frana Čučuković, Miho Šatara, Nikola Franičev, Vicko Vukov, Božo Vulin (svi iz Popove Luke), Đivan Antuna Barbica (Trpanj), Petar Golubović, Kata Stržić, Luka Lučić (svi iz Obučja), Ivan Pavla Kunić, Antun Jeić, Petar Pivčić (svi iz Žuljane), Ivo Balaš

Ovaj popis, koji su sastavile turske vlasti (Acta Turcarum, B 133, br. 6), dopunjen je, gdje se to moglo, prezimenima iz popisa koji je dubrovačka vlada uputila potkonzulu u Draču 1725, (Let. Levante, sv. 71, f. 166–179v) i prezimenima iz popisa datog fra Sanchezu i Garciji (Div. Foris, sv. 150, f. 15v–117). Prema popisu upućenom u Drač, u zarobljeništvu Barberiji nalazili su se još i Frano Matka Gracić (Mljet, Prožura), Vica kći Anice (Mljet, Maranovići), Miho Kovač (Mljet, Babino Polje), Dragoje Dragojev (Ombla) i Ivo Đivanov (Mokošica). S popisa datog Sanchezu i Garciji pored gore navedenih oteći su bili i Ivo Ivov (Ombla) te Frano Orebić (Pelješac, Ponta).

što će neminovno dovesti do propasti Republike. Mletačka flota koja je krstarila Jadranom da osigura mirnu plovidbu trgovačkim brodovima, bila je potpuno nedjelotvorna. I pored svih nedjela koja je počinio, Ali-hodža se opet drznuo uploviti u Jadran, ovoga puta sa četiri fuste. Kod Apulije je ugrabio jednu tartanu i marzilianu. U svibnju 1733. poklisari harača Tudizi i Ghetaldi izložili su još jednom na Port i sve ono što su Dubrovčani uporno ponavljali proteklih godina. Konačno, godine 1734. izdata su dva djelotvorna fermama naslovljena na sve kadije, serdare (janjičarski starješine), komandante i uglednike od Istanbula do Dubrovnika, a kapudan-paša i reis efendija (ministar vanjskih poslova) napisali su pisma tripolitanskom paši. Nakon prvog fermama oslobođeno je 11 dubrovačkih podanika, a nakon drugog još 6 koji su se nalazili na moru i naknadno stigli u Dubrovnik. Filip Gebrans, nizozemski konzul u Tripoliju pružio je veliku pomoć pri prihvaćanju oslobođenih podanika i njihovu slanju u Dubrovnik. Nešto kasnije su se i ostali robovi, prodani u Tunisu, također vratili svojim kućama. Tako je okončan slučaj koji je prilično uznemirio Republiku. Dubrovački vicekonzul u Draču i dalje je redovito slao izvještaje o kretanjima gusara.³⁰

Nakon 1731. godine Ali-hodža se više nije pojavljivao u dubrovačkim vodama. Naučeni na oprez, Dubrovčani su i dalje pomno pratili kretanja gusara. Opasnost od ulcinjskih gusara jenjavala je, barem što se tiče dubrovačkih podanika i njihove imovine. Tek godine 1736. zabilježeno je da je Ibrahim Dangelos napao jedan brod nekog Mlječanina koji je s dubrovačke obale išao na Mljet. Dubrovčani su od Ulcinjana zatražili da se opljačkano vrati. Po običaju, ulcinjske vlasti pozvale su pred sud Ibrahima i njegova jataka Ali-reisa, koji su, opet po običaju, pod prisegom izjavili da s navedenim nedjelom nemaju nikakve veze.³¹

Kao što je na početku ovog rada rečeno, od godine 1736. sultan je poduzimao nešto energičnije mjere protiv ulcinjskih gusara. Godine 1740. prisilio je ulcinjske pomorce da jamče jedan za drugog. Od godine 1741. do 1749. skadarski paša Jusuf uspješno se borio protiv tih gusara surađujući s Mlečanima. Tog je pašu ovlastio sultan da izdaje ulcinjskim pomorcima dozvole za plovidbu. Godine 1742. u Dubrovnik je doplovio Jahja-reis s jednom takvom ispravom prevozeći skadarske trgovce u Anconu. U toj ispravi Jusuf-paša navodi kako je nakon beskrajnih nedjela ulcinjskih gusara izdat ferman po kojemu svi ulcinjski pomorci moraju imati dozvolu za plovidbu i pored toga što su već jamčili jedan za drugoga da se neće baviti gusarenjem. Nadalje, paša je naveo da je ovo dobar potez za opću dobrobit, koji će onemogućiti pljačku i otimačinu.³²

Ipak, i pored svih navedenih mjera, ulcinjskim gusarima nije se moglo sasvim stati na kraj, a bilo je nemoguće spriječiti i njihovu sve češću suradnju s berberskim gusarima. Godine 1747. ulcinjski gusari napali su jedan francuski brod i tom prilikom ubili Peraštanina kap. Grilla. Ovaj događaj toliko je uznemirio Peraštane i probudio u njima želju za osvetom, da su se same mletačke vlasti morale upirati ne bi li spriječile svaki doticaj između zavađenih strana. Na istom brodu nalazio se i dubrovački podanik Zvane Zupan koji je otet i prodat u Skadru. Dubrovačka vlada prijetila je Ulcinjanima da će o ovom slučaju obavijestiti sultana. Godine 1748. reis Omer Struca iskrao se s družinom na konavoske stijene i pokupio 25

³⁰ Acta Turcarum, B 133, br. 1, 2, 7. Privilegi, XX, sv. 2, f. 941–942. Let. Levante, sv. 73, f. 38v–44v, 46–48, 77v–81v, 114, 122, 171v–175v, 207, 207v, 219v.

³¹ Acta Turcarum, B 59, br. 46. Copia Lettere Diverse Turcarum, sv. 2, f. 77, 77v.

³² Acta Turcarum, B 116, br. 9.

brava s nekog pašnjaka.³³ Iako još uvijek prisutna, opasnost od ulcinjskih gusara bila je u drugom dijelu tridesetih i tijekom četrdesetih godina svedena na manju mjeru.

Zaključak

Nekoliko godina pred početak rata (1714–1718.) dubrovačko područje, kako tlo, tako i vode, te dubrovački pomorci i trgovci bili su češća meta ulcinjskih gusara. Gusari su otimali dubrovačke podanike tvrdeći da se radi o podanicima Venecije s kojima su Osmanlije bili u ratu. Par godina nakon završetka rata skadarski paše počeli su djelovati neovisno od Porte, što je opet pogodovalo ulcinjskim gusarima. Naime, Porta je pokazivala sve veću želju za neutraliziranjem gusara. Vrhunac opasnosti od ulcinjskih gusara, što se Dubrovčana tiče, dosegnut je u razdoblju od 1725. do 1731, kad su harali Bego Bobota i Ali-hodža. Otočani, posebno Mlječani, našavši se među najugroženijima, bili su prisiljeni sami se zaštititi. Republika nije imala načina da djelotvorno i u potpunost i zaštiti svoje podanike. Bilo je teško razlikovati Ulcinjane miroljubive pomorce i trgovce od gusara, jer su se često bavili i jednim i drugim poslom. Dubrovačke podanike ugrožavali su isti oni koji su u Grad stizali s potvrdoma da se nikada nisu bavili gusarenjem. Pored toga, sada su pomorsku trgovinu ugrožavali i kao nepošteni konkurenti koji su ucjenama dolazili do naj-mova za svoje brodove. Pritužbe na gusare, te zahtjevi da se nakon počinjenog nedjela kazne i nadoknadi šteta, rijetko su se ispunjavali. Dubrovčani su redovito prijavljivali zločine ulcinjskih gusara znajući da od toga neće biti mnogo koristi. U pravilu obraćali su se ulcinjskim vlastima za koje se znalo da mahom surađuju s gusarima. Istanbul je daleko, pa je svrsishodnije bilo uporno održavat i kakvetakve miroljubive odnose s Ulcinjanima na obostranu korist. Ipak, kod težih prijestupa i u razdobljima kad su napadi bili učestaliji, Dubrovčani se nisu ustručavali od upućivanja tužbi Porti. I u tim slučajevima redovito su se obraćali i Ulcinjanima, dajući im na taj način do znanja da im nisu odrekli pravo mjerodavnih za probleme s gusarima.

Takvim djelovanjem Dubrovčani su uglavnom uspijevali izbjeći otvorene sukobe s Ulcinjanima. Istina je da su se dubrovački podanici izvan zidina Grada nalazili u prilično teškom položaju, ali njihov položaj bio bi jamačno još i teži da vlada nije djelovala na takav način. S ulcinjskim gusarima bezuspješno su pokušavale izaći na kraj i države snažnije od dubrovačke. Pritužbe mletačkog baila i zahtjevi mletačke vlade da se nešto poduzme bili su koliko česti, toliko i bezuspješni. Sama Porta iznalazila je raznorazne sankcije (spaljivanja brodova i kuća okrivljenih, konfiskacija imovine, prijetnje protjerivanjem, traženje međusobnog jamstva) da obeshrabri gusare. Međutim, zahvaljujući samovoljnim skadarskim pašama koji su se borili za svoje interese isto kao i ulcinjske vlasti, većina poduzetih koraka nije donosila rezultata. Nezadovoljan djelovanjem skadarskih paša, sultan ih je često smjenjivao, što je dovelo do anarhije u provinciji koja je opet pogodovala gusarima. Od polovice tridesetih godina gusarske aktivnosti Ulcinjana koji se u XVIII stoljeću sve više orijentiraju na pomorsku trgovinu ipak su nešto rjeđe, a četrdesetih godina protiv njih se čvrstom rukom borio Jusuf-paša. U ovakvoj klimi jenjavaju i napadi na dubrovačke podanike.

³³ Copia Lettere Diverse Turcarum, sv. 3, f. 68, 72v. Đ. Milović, Prilog pručavanju gusarstva na Jadranu i Sredozemlju tokom XVIII vijeka, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, V, Kotor, 1956, str. 9.

Vesna Miović-Perić

ULCINJ PIRATES AND THE DUBROVNIK REPUBLIC IN THE FIRST HALF OF THE 18th CENTURY

Summary

During the first half of the 18th century, pirates from Ulcinj (Montenegro) frequently raided the territories of the Dubrovnik Republic, plundering everything they could lay their hands on and enslaving citizens of the Republic.

According to data provided by *Acta Turcarum*, these attacks became more frequent after 1709. During the 1725–1731 period, callous Bobota and Ali-khoja pirates frequently attacked the citizens of the Dubrovnik Republic, among whom even 42 were taken prisoners and deported to Barbary.

The inhabitants of the island of Mljet testified that pirates from Ulcinj used to land on the island pose as merchants, but then would steal everything they found.

During the first half of the 18th century, Ulcinj inhabitants used to come to Dubrovnik to repair or have new boats built, and sought medical advice from Dubrovnik doctors. The authorities of the Dubrovnik Republic helped them sell slaves as well as set free imprisoned Ulcinj citizens. Ulcinj inhabitants who had certificates that they had never been involved in piracy were those who robbed and plundered.

The Dubrovnik authorities tried to protect their own interest and avoid open conflicts.